

ELVIS

**LIETUVOS
AUDIOSENSORINĖ
BIBLIOTEKA**

ELVIS VARTOTOJŲ TYRIMAS

**2023 m.
Tyrimo ataskaita
(sutrumpinta versija)**

Sudarė LAB vyr. informacijos
specialistas-tyrėjas
Ignas Vyšniauskas

Kas yra LAB?

Lietuvos audiosensorinė biblioteka (LAB) yra valstybinės reikšmės specialioji biblioteka, kurios pagrindinis tikslas – užtikrinti kultūrinių ir informacinių poreikių patenkinimą žmonėms, kurie negali skaityti įprasto spausdinto teksto dėl įgimtų ar įgytų sveikatos sutrikimų bei mokymosi sunkumų.

Iki 2023 metų LAB buvo žinoma kaip Lietuvos aklųjų biblioteka, daugiau kaip 50 metų aptarnaujanti neregijų ir silpnaregių bendruomenę. Bibliotekos pavadinimo pasikeitimas žymi naują etapą jos istorijoje. Nuo 2020 metų LAB pradėjo vykdyti platesnės įtraukties politiką ir atvėrė virtualią biblioteką ELVIS visiems, negalintiems skaityti įprastai. Pradėta plačiau žiūrėti į regos sutrikimus, įtraukiami žmonės su fiziniais apribojimais bei daug dėmesio skiriama vaikams, turintiems disleksiją ir kitų raidos bei mokymosi sunkumų.

Kada žmonės negali skaityti įprasto spausdinto teksto?

Žmonės negali skaityti knygų, žurnalų bei kitų spausdintų leidinių dėl įvairių priežasčių. Pagrindinės iš jų yra: **sensorinės** (sunkumai matant tekstą, sekant teksto eilutę), **fizinės** (sunkumai laikant knygą, vartant puslapius ar sėdint) bei **kalbinės** (sunkumai skaitant žodžius, suvokiant teksto prasmę).

Įtraukios leidybos srityje išskiriamos trys pagrindinės vartotojų sutrikimų grupės:

- ▶ **Regos sutrikimai:** silpnaregystė, neregystė bei regą ribojančios ligos (glaukoma, katarakta ir kt.).
- ▶ **Skaitymo sutrikimai:** mokymosi ir raidos sutrikimai, įtakojančys skaitymą ir kalbos suvokimą, dažniausiai – disleksija.
- ▶ **Kiti sutrikimai:** fiziniai apribojimai (rankų valdymo problemos, tremoras), traumų ir ligų pasekmės, intelekto sutrikimai bei kitos (kompleksinės) sveikatos problemos, ribojančios spausdinto teksto skaitymo galimybes.

ELVIS – virtuali garsinių knygų biblioteka

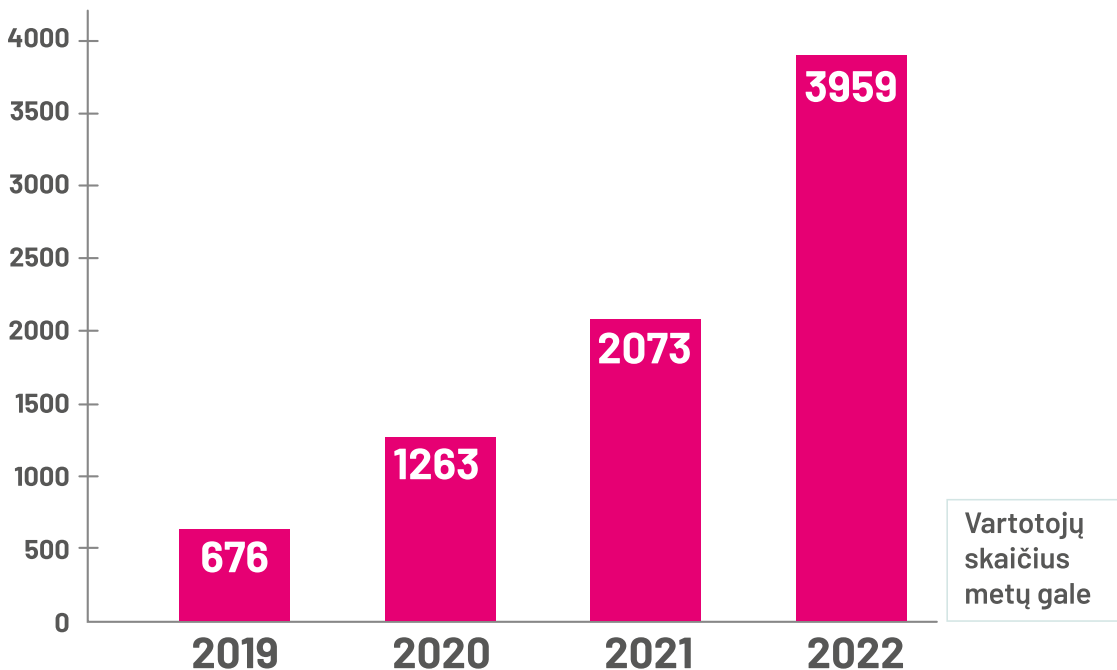
Garsinės knygos yra alternatyvus būdas mėgautis knygomis negalintiems skaityti įprastai. ELVIS – tai LAB administruojama virtuali garsinių knygų biblioteka, talpinanti virš 15 tūkst. leidinių, kurie nemokamai prieinami visiems, negalintiems skaityti įprasto spausdinto teksto. Biblioteka ELVIS pasiekama adresu elvislab.lt.

Tyrimo metodai ir tikslas

Tyrimas atliktas remiantis ELVIS vartotojų duomenimis ir kiekybiniais analizės metodais. Tyrimu siekiama apžvelgti ELVIS vartotojų sudėtį ir jos ypatumus, įvertinti LAB vykdomų programų rezultatus per ELVIS tikslinės auditorijos kaitą bei įvardinti ateities plėtros ir įtraukties galimybes. Toliau pateikiamos šešios pagrindinės tyrimo išvalgos. Pilną tyrimo ataskaitą galite rasti čia:

<https://labiblioteka.lt/veiklos-tyrimai/elvis-vartotoju-tyrimas/820>

1. ELVIS AUGA

Paskutinius tris metus ELVIS išgyvena itin spartaus augimo laikotarpį.

Faktai

- ▶ ELVIS veikia jau **11 metų** (sukurtas 2012 metais).
- ▶ ELVIS augo lėtai iki 2020 metų, bet nuo 2020 metų stebimas itin spartus augimas.
- ▶ Per paskutinius 3 metus (nuo 2020 iki šandien) ELVIS vartotojų skaičius išaugo **beveik 6 kartus** (485 % augimas).
- ▶ 2022 metais ELVIS vartotojų skaičius išaugo **beveik du kartus** (91 % augimas).
- ▶ Patvirtintų vartotojų augimas šiek tiek lėtesnis nei bendras:
2022 metais naujų patvirtintų vartotojų buvo 757, 46% daugiau nei 2021 metais (519).

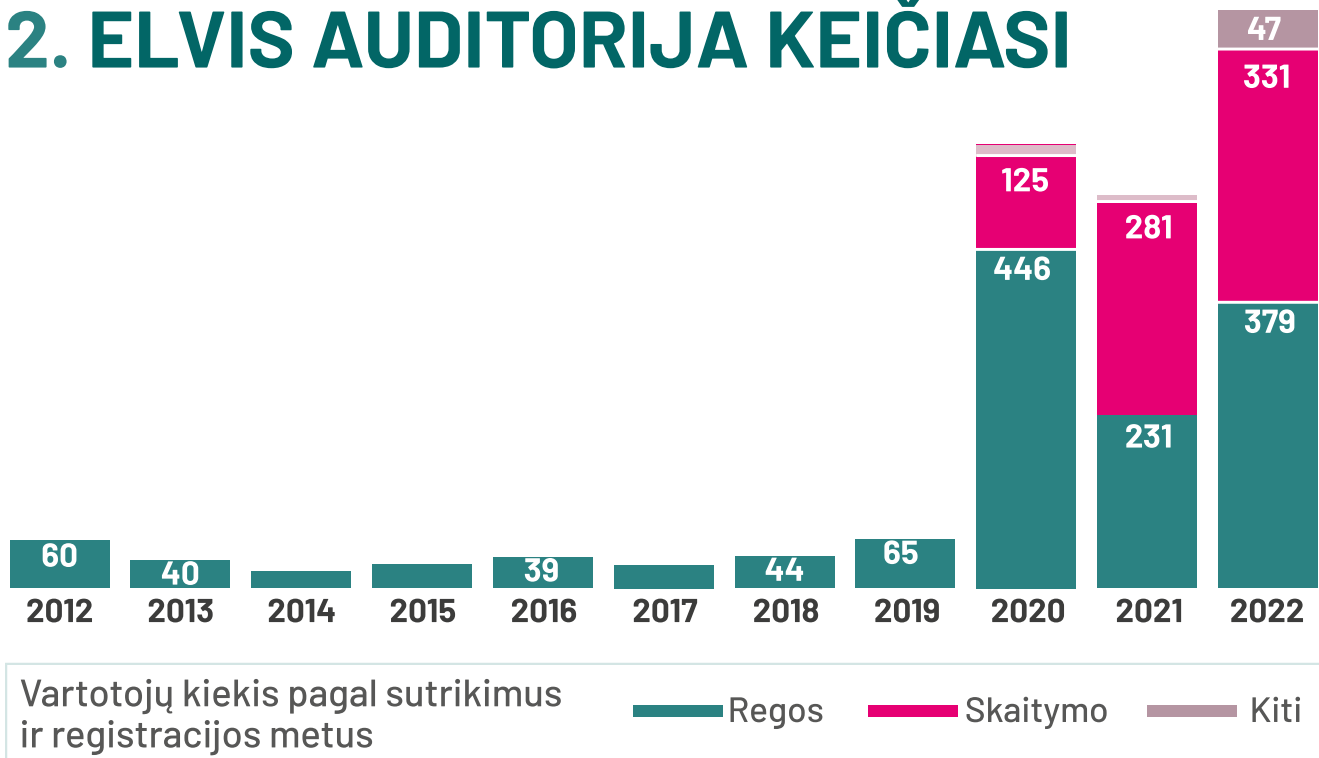
Patvirtinti ELVIS vartotojai – kas tai? Užsiregistruoti į ELVIS biblioteką gali bet kas, tačiau pilnu leidinių fondu gali naudotis tik vartotojai, pateikę gydytojo, logopedo ar kito specialisto išduotą skaitymo sunkumus įrodantį dokumentą. Tokie vartotojai šiame tyrime vadinami patvirtintais. Šiame puslapyje apžvelgiama visų vartotojų statistika, tačiau **toliau pateikiami faktai paremti tik patvirtintų vartotojų statistika.**

- ▶ Tyrimo periodo gale (2022 gruodžio 1 d.) ELVIS turėjo beveik 4 tūkstančius vartotojų (3959, 2197 patvirtintų) Kas tai lėmė?

Kas tai lėmė?

- ▶ Atsinaujinusi bibliotekos įtraukties politika: nuo 2020 metų LAB atvėrė virtualią biblioteką ELVIS visiems, negalintiems skaityti įprastai. Skatinamas platesnis požiūris į skaitymo sutrikimus, daug dėmesio skiriama vaikams, turintiems disleksiją ir kitų raidos bei mokymosi sunkumų.
- ▶ COVID-19 pandemija: padidėjęs poreikis virtualioms paslaugoms ir laikinai supaprastintas registracijos procesas (pasitikėjimo deklaracija).
- ▶ 2021 metų rugsėjį atnaujintas ELVIS portalas, siekiant jį modernizuoti ir padaryti patogesnį skaitytojams su skirtingais poreikiais.

2. ELVIS AUDITORIJA KEIČIASI

Ne tik auga bendras ELVIS vartotojų skaičius, bet sparčiai keičiasi ir auditorijos sudėtis.

Faktai

- ▶ Iki 2020 m. beveik visi ELVIS vartotojai buvo su regos sutrikimais.
- ▶ Nuo 2020 m. ne tik žymiai išauga vartotojų registracijos, bet išryškėja nauja auditorija: skaitymo sutrikimus turintys vartotojai.
- ▶ 2021 m. skaitymo sutrikimus turinčių vartotojų buvo daugiau (281) nei regos (231).
- ▶ 2022 m. beveik pusė visų prisiregistravusių vartotojų buvo su skaitymo sutrikimais (**43 %**).

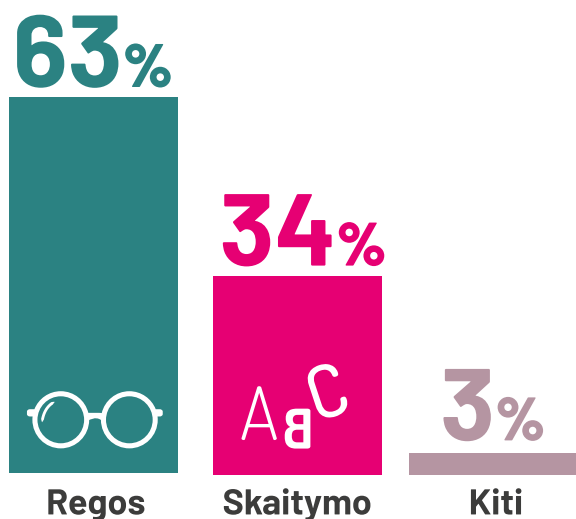
Kodėl?

- ▶ Nuo 2020 metų daug dėmesio skiriama vaikams, turintiems disleksiją ir kitų raidos bei mokymosi sunkumų. 2019 metų gale bibliotekos patalpose įsikuria Disleksijos centras, 2020–2022 metais organizuojami renginiai, mokymai disleksijos tema, inicijuojama disleksijos pažinimo savaitė.
- ▶ Keičiasi ir leidybos kryptis – įtraukiama daugiau vaikiškų knygų bei rekomenduojamos mokyklinės literatūros.

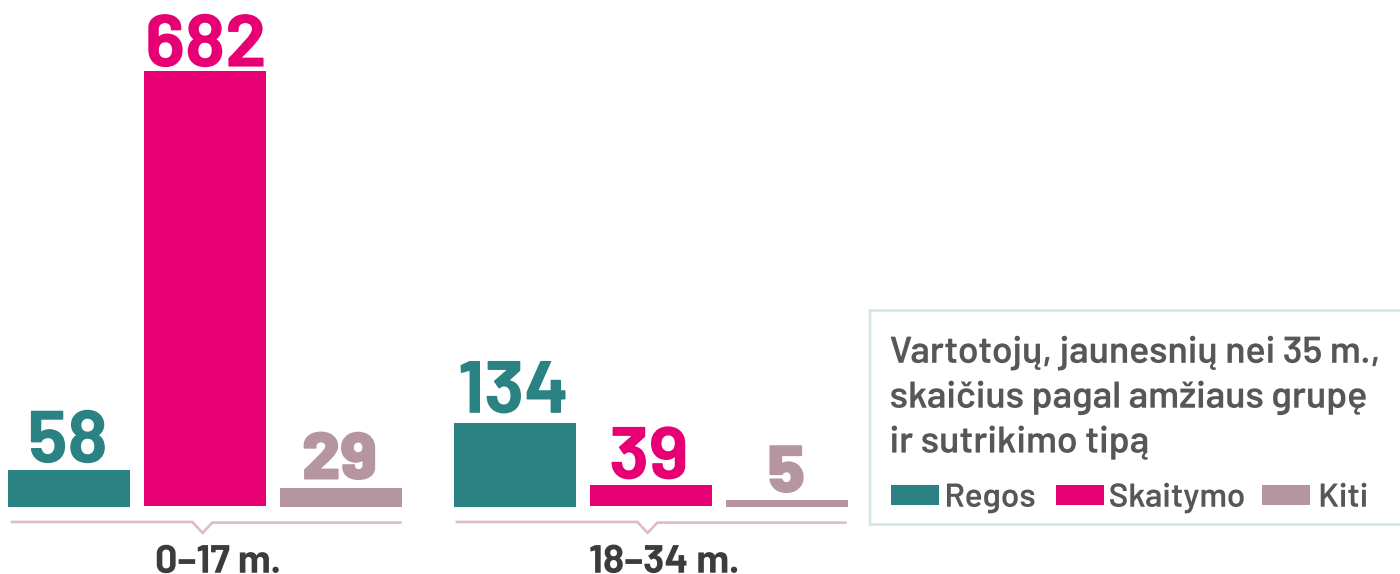
Vartotojų sudėtis

- ▶ Regos sutrikimus turintys vartotojai išlieka didžiausia vartotojų grupė (63 %).
- ▶ Skaitymo sutrikimus turintys vartotojai sudarė šiek tiek daugiau nei trečdalį visų vartotojų (34 %).

Vartotojų kiekis pagal sutrikimų tipus

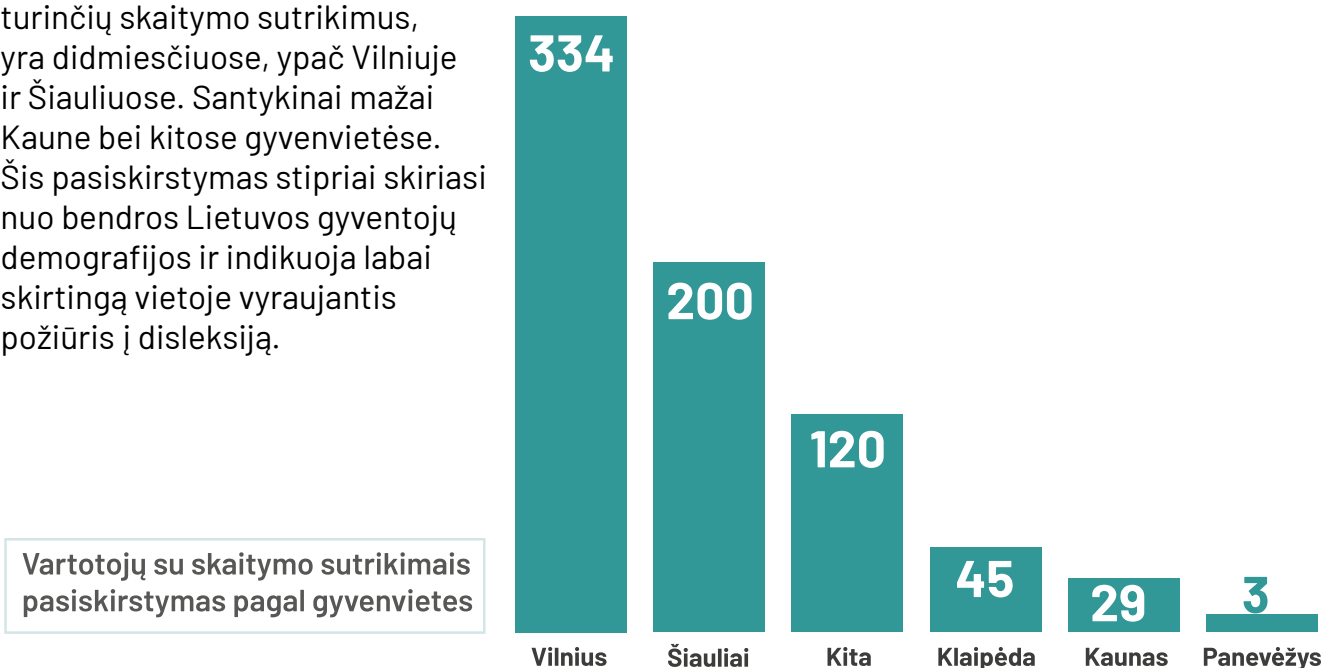

3. NAUJIEJI SKAITYTOJAI: VAIKAI IR DISLEKSIJA

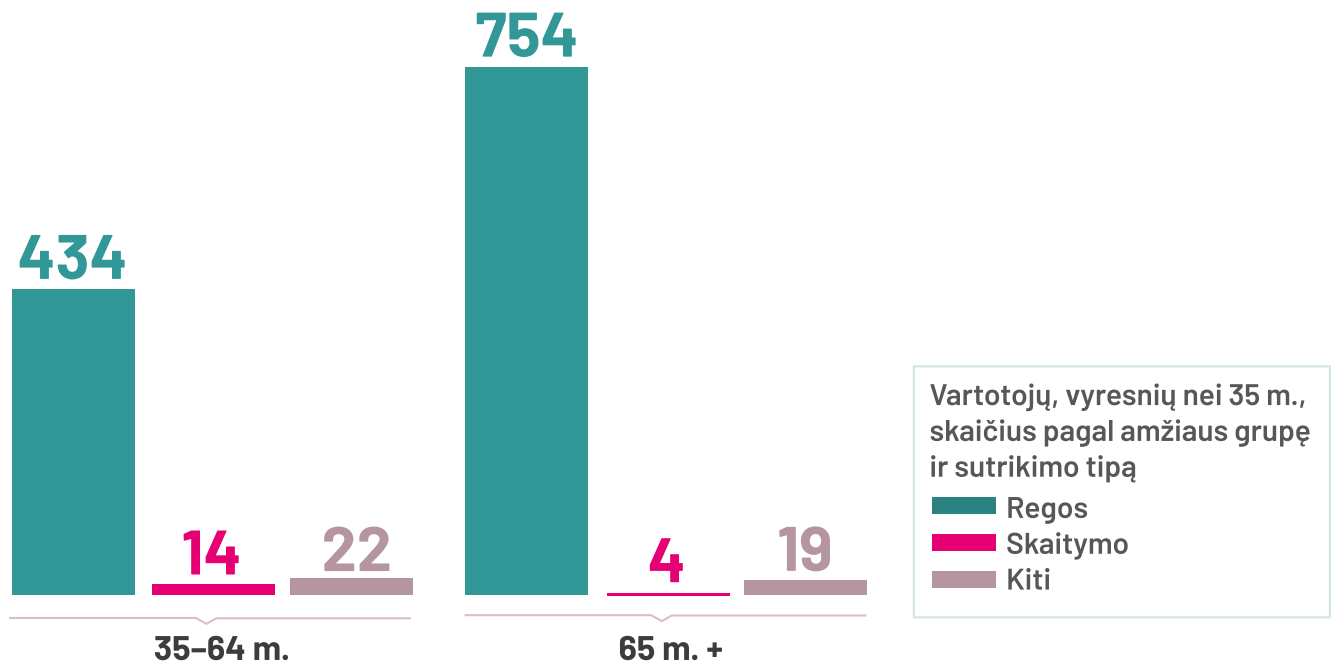
Vaikai, susiduriantys su disleksija bei kitais skaitymo sutrikimais, yra ryškus naujas ELVIS vartotojų segmentas.

- ▶ Didžioji dauguma nepilnamečių ELVIS vartotojų yra vaikai, turintys skaitymo sutrikimų, jie sudaro net 89 % visų vartotojų iki 18 m.
- ▶ Nepilnamečiai vartotojai, turintys skaitymo sutrikimų, sudaro net **31 % visų ELVIS vartotojų** (nors prieš tris metus jų nebuvo išvis!)
- ▶ Šioje grupėje vyrų yra dvigubai daugiau nei moterų (502 vyrai, 237 moterys). Tai lemia įvairūs faktoriai, dėl kurių berniukams disleksija diagnozuojama gerokai dažniau, nei mergaitėms¹.
- ▶ Geografiškai daugiausiai vartotojų, turinčių skaitymo sutrikimus, yra didmiesčiuose, ypač Vilniuje ir Šiauliuose. Santykinai mažai Kaune bei kitose gyvenvietėse. Šis pasiskirstymas stipriai skiriasi nuo bendros Lietuvos gyventojų demografijos ir indikuoja labai skirtingą vietoje vyraujantis požiūris į disleksiją.

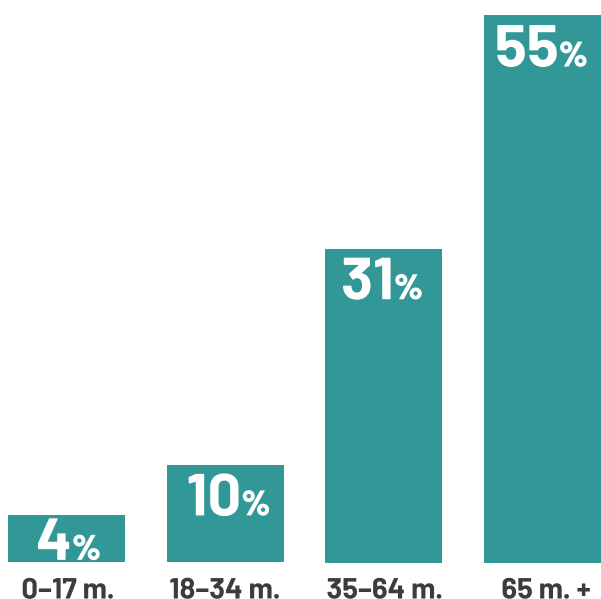
1 <http://disleksija.labiblioteka.lt/2020/11/04/kodel-berniukai-dazniau-turi-disleksijos-sutrikima/>

4. VYRESNIS AMŽIUS IR REGA

Vyresnio amžiaus vartotojai su regos sutrikimais išlieka pagrindine ELVIS vartotojų grupe.

- ▶ Beveik visi pensinio amžiaus vartotojai yra su regos sutrikimais (**97 %** visų pensinio amžiaus vartotojų).
- ▶ Pensinio amžiaus vartotojai su regos sutrikimais sudaro virš trečdalią (**34 %**) visų ELVIS vartotojų.
- ▶ Regos sutrikimus turinčių vartotojų **medianinis amžius – 68 m.** Palyginimui, visų ELVIS vartotojų medianinis amžius – 48 m.
- ▶ Daugiau nei pusė visų regos sutrikimus turinčių vartotojų yra pensinio amžiaus (55 %).

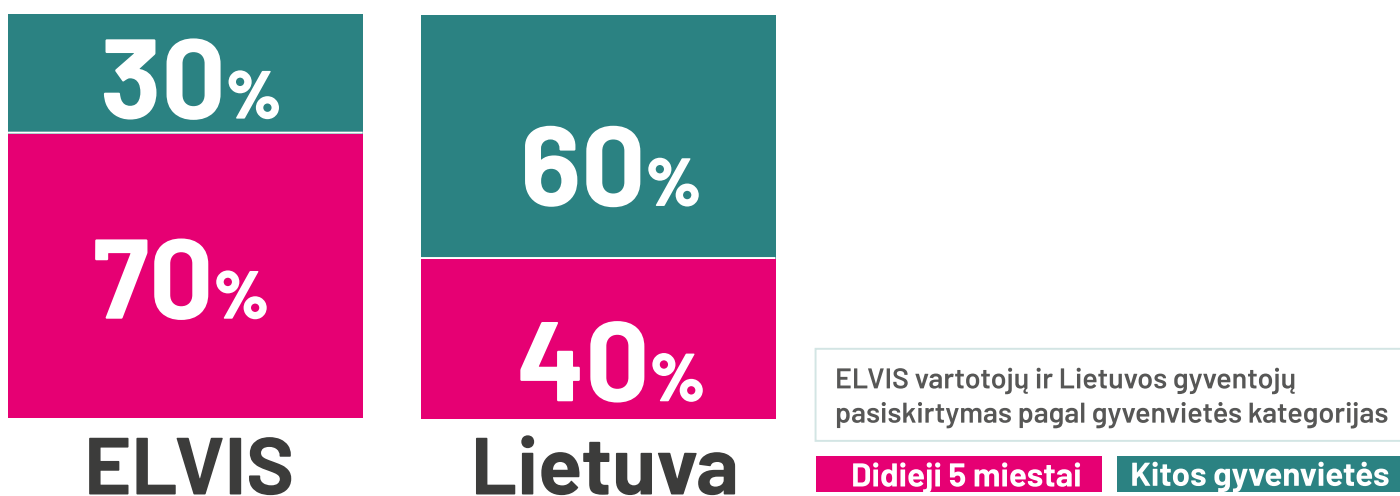
Kodėl taip yra?

- ▶ Regos sutrikimai dažniau pasireiškia senyvame amžiuje.
- ▶ Kas ketvirtas pensinio amžiaus Lietuvos gyventojas nurodo prastai matantis, net jei naudoja korekcines priemones².
- ▶ Vyresnio amžiaus žmonės daugiau laiko skiria skaitymui.

Regos sutrikimus turinčių vartotojų pasiskirstymas pagal amžių

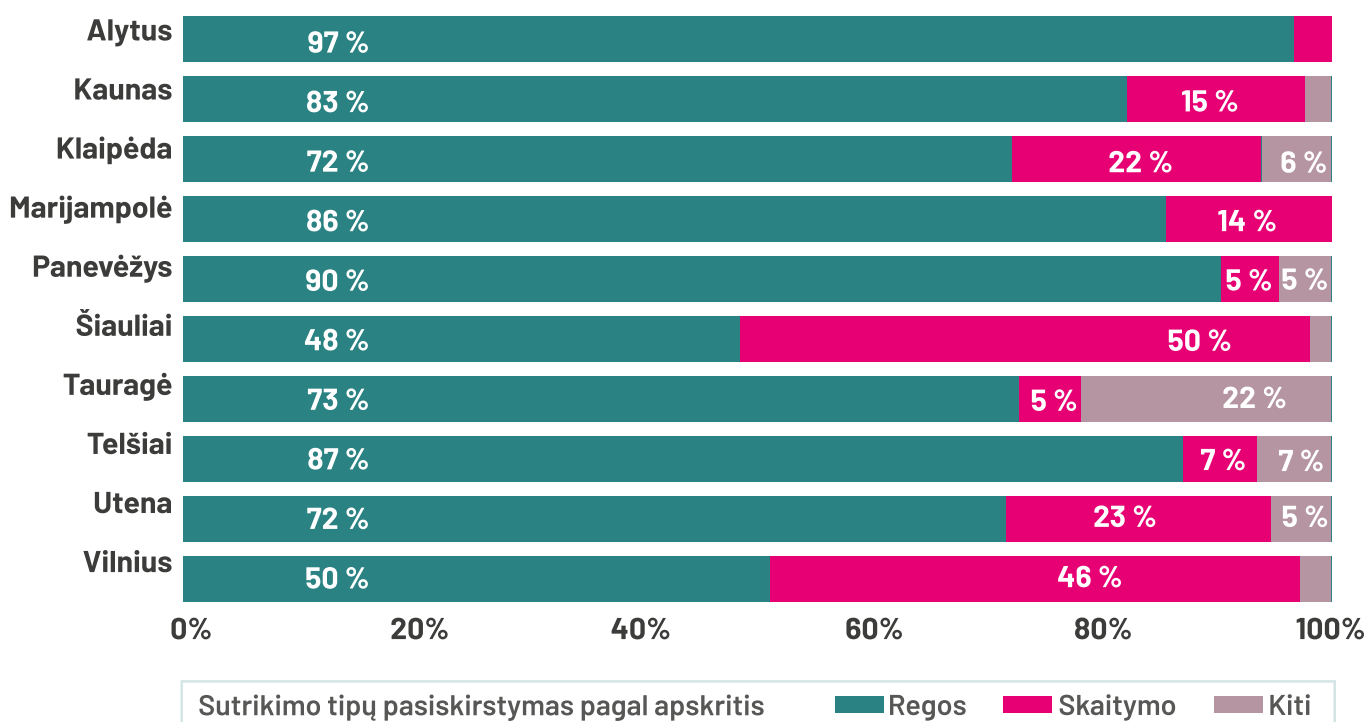
2 Šaltinis: Lietuvos Statistikos Departamentas (2019 m.)
<https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=7fd049e1-840c-4115-a842-cd594f326a3e#/>

5. ELVIS REGIONUOSE

ELVIS vartotojai bei skirtingi jų segmentai itin netolygiai pasiskirstę Lietuvos regionuose.

- ▶ Net 70 % ELVIS vartotojų yra iš penkių didžiųjų Lietuvos miestų. Palyginimui, tik 40 % Lietuvos gyventojų gyvena šiuose didmiesčiuose.
- ▶ Mažesnis ELVIS paslaugų naudojimas mažesniuose miestuose yra požymis, kad reikalinga didesnė sklaida Lietuvos regionuose.
- ▶ Skirtingose Lietuvos apskrityse pritraukiamos itin skirtingos ELVIS vartotojų grupės.
- ▶ Vilniaus ir Šiaulių apskrityse **apie pusė** visų vartotojų yra su skaitymo sutrikimais, tuo tarpu Alytaus, Panevėžio, Tauragės ir Telšių apskrityse ši grupė sudaro **mažiau nei 10 %** vartotojų.
- ▶ Netolygus vartotojų pasiskirstymas atspindi didelius požiūrio į disleksiją skirtumus bei netolygų institucijų darbą regionuose su šia tiksline grupe.

KAS LAUKIA BIBLIOTEKOS ELVIS?

Reziumė

Nuo 2020 metų biblioteka ELVIS išgyvena ryškius pokyčius – sparčiai auga vartotojų skaičius bei keičiasi bibliotekos auditorijos sudėtis. Augimo tendencija 2022 metais buvo sparčiausia per visą bibliotekos gyvavimo laikotarpį. Ypač ryškus naujas vartotojų segmentas – vaikai, turintys disleksiją ir kitus skaitymo sutrikimus, jau dabar sudarantys apie trečdalį visų vartotojų. Nepaisant to, su regos sunkumais susiduriantys vartotojai išlieka didžiausia vartotojų grupe, kurią daugiausiai sudaro vyresnio amžiaus žmonės. ELVIS naudojimas yra santykinai gerokai didesnis penkiuose Lietuvos didmiesčiuose negu mažesnėse gyvenvietėse. Be to, egzistuoja ryškūs skirtumai tarp tikslinių grupių pasiekiamumo skirtingose apskrityse.

Kas laukia toliau?

Regioninė plėtra ir ELVIS autobuso projektas

Tyrimo rezultatai rodo, jog ELVIS paslaugomis yra mažiau naudojamosi mažesniuose Lietuvos miestuose ir kaimuose. Siekdama mažinti kultūrinę atskirtį ir grąžinti skaitymo džiaugsmą jį praradusiems, LAB pradėjo projektą, kuriuo sieks aplankyti ir supažindinti vyresnio amžiaus žmones visoje Lietuvoje su garsinės knygos idėja ir ELVIS biblioteka.

Daugiau apie projektą: <https://elvislab.lt/elvis-autobusas>

Disleksija: ilgalaikė kryptis

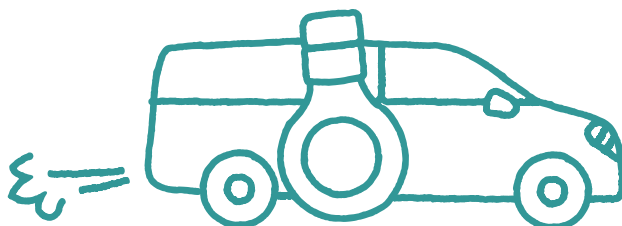
Užsienio specialiųjų bibliotekų patirtis atskleidžia³, jog disleksiją bei kitus skaitymo sutrikimus turinčių vartotojų skaičius turėtų dar labiau augti ateityje. Tikėtina, jog ši grupė taps didžiausia bibliotekos vartotojų dalimi ir ELVIS veikla turės atspindėti šios grupės poreikius bei interesus.

Skaitytojų įvairovė ir įtrauktis

LAB tikslas – kad skaityti galėtų visi. Auganti ELVIS skaitytojų įvairovė yra žingsnis šia kryptimi, bet tai tik kelionės pradžia. Siekiant užtikrinti prieinamumą kuo platesniam skaitytojų ratui, ELVIS biblioteka ir toliau sieks prisitaikyti prie individualių skaitytojų poreikių ir aktyviai įtraukti juos į naujas skaitymo formas.

Pilną tyrimo ataskaitą skaitykite čia:

<https://labiblioteka.lt/veiklos-tyrimai/elvis-vartotoju-tyrimas/820>

³ Luisterpunt 2021 metų ataskaita:

https://www.luisterpuntbibliotheek.be/sites/default/files/2022-05/20220324_Voortgangsrapport_LP_2021_2022.pdf

Nota vartotojų statistika (peržiūrėta 2022-12-05): <https://nota.dk/om/nota-i-tal>